

ALEXANDRU ȘTEFULESCU

PREMIAT DE ACADEMIA ROMÂNĂ

de dr. GH. GARDU

Alexandru Ștefulescu, vechi institutor în orașul Tîrgu-Jiu și revizor școlar al județului Gorj, a fost în vremea sa, unicul membru din corpul didactic primar, care prin documentatele sale studii, a reușit să ajungă să fie înscris pe lista lucrărilor premiate de cel mai înalt for științific al țării noastre, Academia Română.

Comisia desemnată cu analiza lucrărilor pentru premiile ce s-au acordat de Academie în anul 1905, a stabilit încă din ședința din 26 nov. 1904 lista publicațiilor prezentate la concurs pentru unul din cele patru premii atribuite: Năsturel, Herescu, Eliade Rădulescu și Adamachi. În această listă pentru premiul Adamachi, au fost înscrise 45 de lucrări, dintre care două sînt operele lui Alexandru Ștefulescu. Este vorba de „Mînăstirea Tismana“ (Ed. a II-a, Buc., 1903) și „Gorjul istoric și pitoresc“ (Tîrgu-Jiu, 1904). Aceste două lucrări au fost date pentru recenzie, celui mai strălucit istoric, Gr. Tocilescu. De remarcat este faptul că pentru premiul Adamachi au fost reținute un însemnat număr de lucrări față de cei 5000 lei divizibili, destinați pentru premiarea numai a zece lucrări.

În ședința din 5 aprilie 1905, Grigore Tocilescu a prezentat raportul său asupra operelor institutorului Alexandru Ștefulescu. Referindu-se mai întîi asupra lucrărilor „Mînăstirea Tismana“, arată că aceasta este „prima monografie consacrată uneia din cele mai vechi mînăstiri ale țării, conține un prețios material epigrafic și arhivalic, reunit și reprodus cu grije.

Ea ne procură o idee clară și pe deplin sigură despre ce a fost odinioară Tismana, despre fundatorii ei, despre privilegiile și odoarele sale sacre“.

De asemenea Tocilescu, atrage atenția asupra studiului introductiv privind biserica română pînă la finele secolului XIV și a relațiilor acesteia cu muntele Atos. În particular se arată competența cu care este expusă activitatea în Țara Românească de Nicodim, întemeietorul mănăstirii Tismana.

Se subliniază valoarea diferitelor fotografii ale mănăstirii, portrete morale, obiecte, inscripțiuni, facsimile și schituri ce au aparținut acesteia.

Despre a doua carte, „Gorjul istoric și pitoresc, Grigore Tocilescu, subliniază că „ne înfățișează pentru prima oară localitățile și monumentele cele mai însemnate din acest județ”.² În continuare se menționează cele mai importante localități care „trec prin dinaintea noastră cu toate amintirile istorice, epigrafice, legendare monumentele din timpii cei mai vechi, cu frumusețile lor pitorești”.³

De asemenea se insistă asupra stampelor frumoase fototipice, reproducînd vederi de biserici, schituri și mănăstiri, case și cule, picturi parietale, porți de biserici, cruci și diferite fotografii care „ajută mult la cunoașterea celui mai interesant poate județ” al Țării Românești din punctul de vedere istoric și arheologic.⁴

Pe baza izvoarelor documentare și epigrafice, a tradițiilor și legendelor culese la fața locului de autor, care alcătuiesc temelia serioasă a cărților, produc raportului o „deosebită plăcere și a simți o particulară datorie” să recomande cărțile să fie premiate cu o parte din premiul Adamachi, la care ambele au fost prezentate.⁵

După expunerea tuturor recenziilor, istoricul I. Bianu, a făcut un raport general asupra lucrărilor prezentate la concursul premiilor anului 1904, subliniind numărul scrierilor și al volumelor. Pentru premiul Adamachi s-au prezentat 39 concurenți cu 48 scrieri în 50 de volume. În urma discuțiilor s-a propus să se prezinte plenului pentru premiul Adamachi, zece concurenți, din care A. Ștefulescu și S. Păcățianu să fie premiați cu cîte 800 lei, M. Sadoveanu și N. Apostolescu cu cîte 500 lei, iar restul de șase cu cîte 400 lei.

Făcînd o scurtă sinteză a fiecărei lucrări, printre altele, I. Bianu arată că „scrierile d-lui A. Ștefulescu, Mănăstirea Tismana și Gorjul istoric și pitoresc, au fost studiate de d-l Gr. G. Tocilescu, care găsește amîndouă aceste lucrări însemnate prin bogăția izvoarelor istorice adunate și prin îngrijirea cu care sunt studiate”.⁶ Concluzia, de a se acorda premiul A-

damachi cu 800 lei, concurentului Alexandru Ștefulescu, a fost aprobată în unanimitate cu șapte voturi.

Pentru anul următor, în ședința ordinară a Academiei din 3 nov., vicepreședintele I.C. Negruzzi prezintă lista cărților înscrise pînă la 31 oct., la concursul premiilor anuale : Năsturel, Eliade, Adamachi și al Asociațiunii Craiovene.

La premiul Adamachi de 5000 lei (divizibil), este înscrisă printre cele 26 de lucrări și cartea lui Alexandru Ștefulescu, „Istoria Tîrgu-Jiului“, Târgul-Jiu, 1906. Lucrările înscrise la premiile Eliade și Adamachi au fost trimise secțiunilor literatură și istorică pentru a fi analizate.⁷

În ședința din 24 noiembrie 1906 a secției istorice, lucrările au fost distribuite membrilor acesteia pentru recenzare. Cartea lui Alexandru Ștefulescu revenind spre cercetare exigentului istoric I. Bogdan. În sesiunea generală a Academiei din 20 martie 1907, prezidată de I. Kalinderu, membrii acesteia au fost informați despre cărțile admise. S-a menționat că la premiul Adamachi ce se va decerna prin secția istorică se vor judeca scrierile istorice, economice, juridice și filozofice, cele mai meritorii publicate de la 1 nov. 1905 la 31 dec. 1906.

În ședința secțiunii istorice din 29 aprilie 1907, prezidată de vicepreședintele D. Sturza, s-a prezentat printre alte rapoarte și cel întocmit de Ion Bogdan asupra lucrării lui Alex. Ștefulescu, intitulată „Istoria Târgu-Jiului“.

La început, I. Bogdan evidențiază că Alexandru Ștefulescu este un foarte sîrguitor cercetător al orașului său natal, Târgu-Jiului și al județului Gorj.⁸ În continuare amintește de lucrările premiate anterior de Academie și despre valoarea documentelor vechi depuse la „Muzeul Gorjului“, care au servit la scrierea istoriei Tg.-Jiului.

I. Bogdan subliniază greutatea scrierii unei asemenea opere. „A scrie istoria unui oraș care nu posedă arhive și n-a posedat niciodată, care n-a avut o organizație municipală dezvoltată, care pînă în jumătatea sec. XVI nici nu era oraș, ci un simplu sat (la început liber, apoi al boierilor Buzești), e lucru foarte greu, din simplul motiv că viața istorică a unui astfel de oraș a trebuit să fie foarte neînsemnată.“⁹

Pe acest temei, I. Bogdan consideră că lucrarea „Istoria Tg.-Jiului“ nu este atît o istorie a orașului, cît o culegere de notițe, foarte sărace asupra locului și asupra diferitelor persoane pomenite în documente. Se mai artă că multe documen-

te nu se referă la Tg.-Jiu, ci la alte sate din apropiere, care puteau să lipsească din lucrare fără niciun inconvenient.

De asemenea, se menționează interpretarea greșită sau incompletă a unor acte. De exemplu, cartea de judecată și pârgarii din Tg.-Jiu, cartea de judecată din 3 martie 1626, al cărei original se află la Academia Română, e dată nu numai în numele județului și pârgarilor, ci și în numele pârcălabilor din Tg.-Jiu. „D-l Ștefulescu n-a recunoscut toată importanța acestui act și n-a insistat asupra lui, deși acest caz e foarte interesant și unic pînă acum de funcționarea paralelă a două autorități : a pârcălabului și a județului”.¹⁰ I. Bogdan, bazat pe unele documente și scrieri ale lui N. Iorga, arată evoluția Tg.-Jiului de la sat la târg.

În porunca lui Mircea de la 1406, nu e vorba de Târgu-Jiu ci de județul (ținutul) Jiului, adică șeful unității ad-tive mai mari, numită așa după apa Jiului și despărțită mai târziu în două : Jiul de sus și Jiul de jos (Gorjiu și Doljiu).

I. Bogdan susține că „De la Mircea Ciobanul pînă la Regulamentul Organic se poate zice că Târgu-Jiului n-are istorie, căci tot ce înșiră d-l Ștefulescu în cap. III al cărții sale, sub titlul „Istoria Târgu-Jiului“, nu e propriu zis istorie”.¹¹ De altfel, în organizația municipală a acestui oraș sau în viața lui economică nu s-a petrecut în acest timp nici o schimbare esențială, modernizarea sa începe abia după 1906.

„Sînt multe lucruri — arată referentul — în cartea d-lui Ștefulescu, care nu-și aveau locul într'însa, deoarece nu privesc viața locală, a cărei istorie voește să ne-o dea”.¹² De exemplu, în cap. VI, sub titlul „Justiția“, se descriu atribuțiile județului și pârgarilor, luată lupă monografia Câmpu-Lungului de Aricescu, și a Bucureștilor de Gion. În cap. XI (școalele) se descrie sistemul de învățatură în școalele din secolul XIV—XVII, după teoriile greșite ale lui Ilie Bărbulescu. În cap. XIV, se arată traiul orașenilor din Tg.-Jiu după izvoare generale și nu locale. Capitolul XVI — biografia lui Tudor Vladimirescu se dă după C. Aricescu și Gh. Magheru și multe alte afirmații nedovedite. Raportorul mai constată că planul lucrării nu e metodic, stilul cîteodată nu este potrivit cu o scriere serioasă. În încheiere, I. Bogdan susține că „acestea sînt inegalități inerente unei opere de autodidact. D-l Ștefulescu are în schimb meritul de a fi studiat cu toată dragostea și pietatea patriotică istoria orașului său de naștere și a fi contribuit astfel cu o mică parte, la cunoașterea țării noastre

și a trecutului ei".¹³ Este de părere a i se acorda o parte din premiul Adamachi.

În baza raportului prezentat de I. Bogdan despre „Istoria Târgu-Jiului“ (1906, de Alexandru Ștefulescu), secțiunea istorică a Academiei a decis a se premia această lucrare, din premiul Adamachi, întrunind majoritatea voturilor.¹⁴ Totuși concurentul nu a beneficiat bănește, deoarece s-a hotărît ca cei premiați altădată de Academie să fie excluși de la premiere.¹⁵

Premierea și aprecierea de Academia Română a trei opere istorice scrise de Alexandru Ștefulescu este o mare cinste pentru gorjeni și pentru toți istoricii din țară, care găsesc în cărțile istorice, geografice, în arhivele din ziare și în piesele muzeistice lăsate de acesta, izvor de noi cercetări a originii noastre românești.¹⁶

N O T E

¹ Analele Academiei Române seria II Tom. 27, an 1904—1905.

Partea activă și dezbateri. București, 1905 pag. 522.

² Idem, pag. 522.

^{3—4} Idem, pag. 523.

⁵ Idem pag. 523.

⁶ Idem pag. 319.

⁷ Analele Academiei Române seria II tom. 29, 1906/1907 Partea activă și dezbaterile, București 1907, pag. 44, 49, 51, 138, 355.

⁸ Idem pag. 431. De reținut că Ștefulescu a mai scris înainte „Încercări asupra Tg.-Jiului“, în 1903.

^{9—10} Idem pag. 431 și 432.

¹¹ Idem pag. 433.

¹² Idem pag. 434.

¹³ Idem pag. 434.

¹⁴ Idem pag. 359.

¹⁵ Idem pag. 362.

¹⁶ De menționat că Al. Ștefulescu pe baza observațiilor făcute de referenți și a altor documente, a mai tipărit o nouă ediție în 1909 privind „Mănăstirea Tismana“.